

Jegyzet

(1) LÁZÁR PÉTER–KRAJNYÁK JÓZSEFNÉ: *Egyedi egész napos cigány felzárkóztató alternatív program és tanterv 1–4. évfolyamig*. Fejlesztési módszerek és eszközök. Nyírtelek 1996.

(2) *Pedagógiai Program*. Szerk.: Ív utcai Gyógyítva Nevelő Általános Iskola tantestülete, szakmai munkaközössége, Bp. 1997.

(3) FORRAY R. KATALIN–HEGEDŰS T. ANDRÁS: *Cigánygyermek háromhetes nyári tábora 1990-ben. Egy multikulturális kutatás kísérleti kontrollja*. Új Pedagógiai Szemle, 1991. 12. sz.

(4) BOGLÁR LAJOS: *Akcióantropológia, avagy hol húzódnak a tolerancia határai. = A komplex kultúrakutatás dilemmái a mai Magyarországon*. Szerk.: KUNT ERNŐ–SZARVAS ZSUZSA. Miskolci Egyetem, Miskolc 1993. 99–105. old.

(5) ERŐS FERENC: *Pszichológiai szempontok és problémák a magyarországi cigányság helyzetére vonatkozó kutatásokban. = A válság szociálpszichológiája*. T-Twins, Bp. 1994. 126–146. old.

(6) POPPER PÉTER: *Eltérő bánásmódot igénylő gyermekek pszichológiája*. Egyetemi előadások pszichológia hallgatóknak. ELTE, Bp. 1998–99. őszi félév

(7) MÉSZÁROS ANITA: *Esélytelen Roma Esély Tiszabón*. Kézirat. ELTE Kulturális Antropológia, Bp. 1997.

Múltunk jelene

Bényei Miklós legújabb munkája célratoró, pontos, a cím adta területen biztonságosan, otthonosan mozog. Különös és kiemelt jelentősége van, mert nagy segítséget nyújthat a lassan beinduló NAT megvalósításához, 1997-ben jelent meg. Lássuk tehát e hasznos kis könyv gondolatmenetét!

Bényei a helytörténet fogalmának tisztázásából indul ki, egyben önmagát is mentegetőn, de a terjedelem miatt érthető módon, mindössze néhány szóban összegezi az 1844-től napjainkig tartó, helytörténeti munkásságukról is nevezetes szerzőket, az ezekkel kapcsolatos korszakokat. Ezt a könyv későbbi részében, anélkül, hogy felhívna rá a figyelmet, a NAT értékelésével kapcsolatban szinte észrevétlenül kiegészíti, utalva a történetiségre. Mint tudományos munka, pontosan definiálja a helytörténet kifejezés kettős értelmezését: „Az adott hely... múltját”, így „a múltra vonatkozó feltárt vagy a forrásokban rejtőző információkat, tehát egy ismerethalmazt”, illetve „a történettudomány... irányának” megnevezését. A továbbiakban nagyon pontos és fontos definíciókat közöl mindarról, amit a helytörténettel kapcsolatos gyakorlati tanácsoknak tekinthetünk. Igen fontos *Mályusz Elemér* szavainak idézése: „A társadalom életében a ma nem érthető meg a tegnap nélkül.” Ez a mondat szinte kulcsa nemcsak Bényei Miklós könyvének, hanem azoknak az új műveltségi területeknek, melyek a NAT olykor *bujkáló* részei.

A könyv egyik gyakorlati erénye éppen abban rejlik, ahogy a NAT-on belül az író sor-

ra veszi a különböző tantárgyakban rejlő helytörténeti, helyismereti információs lehetőségeket, illetve azt, hogyan mozgósíthatók a tanulók a helyi gyűjtőmunkára. Módszertani tanácsokat is ad, ugyanakkor mindezt visszafogottan teszi, de hangsúlyozza, hogy a tanárok és tanulók „közösben végezhetik a forrásfeldolgozást, beszámolhatnak az órán kívüli – előzetes – *önálló* (kiemelés – L. T. J.) gyűjtésük, kutatásaik eredményeiről... megadott szempontok szerint kiselőadást tarthatnak”. Ügyesen összegezi az író azokat az iskolai vagy iskolán kívüli szervezési formákat, melyek köztudottak, de minden különösebb rendszerzés nélkül vannak jelen a pedagógusok mindennapi gyakorlatában (szakör, honismereti tábor, tanulmányi versenyek és pályázatok, vetélkedők, iskolai ünnepek, megemlékezések, kirándulások stb.).

A könyv első harmada összefoglalja mindazt, ami „a helytörténeti ismeretek oktatásának jelentősége”, s egy idézettel a téma lényegét is: „az egész hazát csak eszmében foghatjuk fel s így azon szeretet, mellyel az egyes falujához vagy környezetéhez ragaszkodik, tulajdonképpen azon kapocs, mely őt a hazájához köti” (*Eötvös József*). Bényei Miklós itt sem tagadja meg történeti önmagát: „A helytörténeti is-

meretek tanítása és öntevékeny elsajátítása *előmozdítja a történelmi érdeklődés kialakítását.*”

A könyv második harmadában az elmélet és gyakorlat összefüggéséről olvashatunk. A szerző pontos eligazítást ad ahhoz, hogy milyen helytörténeti dokumentumokra épülhet a helytörténeti ismeretek oktatása, a különböző helytörténeti forrásoktól (tárgyi emlékek, szóbeli hagyományok, élelészavas közlések) az írott forrásokon, audio-vizuális dokumentumokon keresztül a helytörténeti irodalomig. Foglalkozik a feldolgozási módokkal, forrásközlésekkel és a különböző segédletekkel (helytörténeti bibliográfiák, levéltári és múzeumi anyagok, helytörténeti tények, események). Eligazító segítséget nyújt abban a látszólagos bizonytalanságban (melyre hangsúlyosan hívja fel az olvasó figyelmét), amit az okoz, hogy „sok esetben nehéz megállapítani, melyik közgyűjteménybe tartozik a dokumentum”. Gyakorlati rendszerezést ad Bényei Miklós a könyvtárak helytörténeti állományával kapcsolatban, az eseményekkel egyidejűleg keletkezett információktól a helyi kiadványokon át a kottákig, kéziratokig, a félig publikált anyagokig. A legújabb technikákat is ezek közé sorolja, így az állóképek, hangfelvételek, kicsit archaikusan fogalmazva: „mozgófilmek (másként: pergőfilmek)”, videokazetták s végül a számítógépes adathordozók adta lehetőségeket, melyek a dokumentáció legújabb formái. Külön fejezetet szentel az önkormányzati könyvtárak szerepének az iskolai oktatásban. Felhívja a figyelmet arra, hogy a „helyismereti dokumentumok... legtöbbször egyetlen példányát... csak *helyben használhatók*”-nak tekinthetjük. Ugyancsak foglalkozik a könyvtárak oktatásban betöltött szerepével, a helytörténeti és helyismereti dokumentumok népszerűsítésével mint kiemelt könyvtárosi feladattal, vagy klubok, szakkörök szervezésével.

A könyv harmadik harmadában az iskolai könyvtárak szerepéről és az oktató-nevelő munka kapcsolatáról szól. Mindezt a szerző hangsúlyosan építi a NAT előírásaira, s ezen belül kiemelten foglalkozik a pedagógusok tanórai és egyéni oktató-nevelő tevékenységével, különös tekintettel a tanulók *önálló* gyűjtő- és kutatómunkájára. ezekben a fejezetekben is utal a távoli múlt helytörténeti írásaira (*Kisfaludy Sándor* szerepére), és a közlemúltra, így a Művelődési Közlöny

egyik 1981-es cikkére. Külön alfejezetben tárgyalja az iskolai könyvtárak helyismereti, illetve a helytörténeti gyűjtőkörét. Pontosan feltérképezi ezek lehetőségeit, beleértve az adott iskola történetének kutatását is.

Az iskolai könyvtárosoknak pontos eligazítást ad ahhoz, hogy a saját állományukat hogyan kezeljék és használják. A zárófejezetben ennek a munkának a részletezését találhatjuk meg, benne az iskolatörténetet, az iskolai könyvtártörténetet és a könyvtáros tanár szerepét az iskolai könyvtártörténet kutatásában. Mindez azt jelenti, hogy Bényei Miklós könyve nemcsak tanítóknak és tanároknak, tanítóképző főiskolásoknak és egyetemi hallgatóknak ad hasznos eligazítást, hanem mindazoknak, akik bármilyen módon érintettek a helytörténettel kapcsolatban.

A könyvet a szövegközi idézeteken, azok pontos lelőhelyén kívül gazdag bibliográfiai függelék egészíti ki. Ebben rendszerezi az író-tanár-könyvtáros a tartalomnak megfelelően a különböző könyveket, segédkönyveket, az útikalauzoktól a néprajzi munkákig. Bényei Miklós mindezt tudományos alapossággal, ugyanakkor olvasmányos stílusban műveli. Teheti, hiszen olyan munkásság áll mögötte, mely olykor helytörténettel is foglalkozik (*Széchenyi István és Debrecen. Helytörténet, iskola, könyvtár* című könyvével, mely főiskolai és egyetemi jegyzetnek is tekinthető, pontosan tudja, milyen hangot kell megütnie ahhoz, hogy közérthető legyen, tájékoztasson, ezzel felkeltse a figyelmet arra, ami a helytörténeti ismeretek iskolai oktatásának lényege: a gyerekek és fiatalok identitástudatának felkeltése és megerősítése, érve ezen a magyarságtudat mellett nemzetiségeink, kisebbségeink azonosságtudatát is. Mindezzel azt is elérheti a tudós író, hogy a majdani felnőtt ember valóban felnőtté, önmagát és múltját ismerő emberré váljon.

BÉNYEI MIKLÓS: *Helytörténet, iskola, könyvtár*. Helytörténeti ismeretek iskolai oktatásának segítése a könyvtárakban. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Bp. 1997, 113 old.

Lakatos T. József